

החוליה החסרה: תכנית השבה לעבודה של נפגעים (RTW)

מאת ד"ר אבי גריפל

מניעת תאונות ותגובה בחירום במקרה של פגיעה

"מדרג הבקורות" (hierarchy of controls) המומלץ בגרסת 2008 של תקן ישראלי 18001, לניהול מערכות בטיחות ובריאות בתעסוקה, קובע כי "אם נדרשים אמצעי בקרה חדשים או משופרים, יש לבחור אותם על פי העיקרון של מדרג אמצעי הבקרה כדלקמן:

- א. סילוק מוחלט של גורם הסיכון;
- ב. החלפת גורם הסיכון (substitution);
- ג. אמצעי בקרה הנדסיים;
- ד. סמלים וסימנים (signage)/התרעות/אזהרות ואמצעי בקרה מנהליים;
- ה. ציוד מגן אישי."

גם הקווים המנחים למערכות ניהול בטיחות ובריאות בתעסוקה של ארגון העבודה הבינלאומי ILO-OSH 2001, קובעים מדרג דומה של אמצעי בקרה להפחתת סיכונים הכוללים:

- א) סילוק הסיכון/גורם הסיכון;
- ב) שליטה במקור על הסיכון/גורם הסיכון, תוך שימוש באמצעים הנדסיים או ארגוניים;
- ג) מזעור הסיכון על-ידי עיצוב של מערכות עבודה בטוחות, הכוללות אמצעי הגנה מנהליים;
- ד) ... לספק... ציוד מגן אישי מתאים... ולנקוט באמצעים שיבטיחו כי ייעשה שימוש בציוד וכי הוא יתוחזק כהלכה.

השאלה היא מה עלינו לעשות כאשר קיים כשל בכל אמצעי הבקרה, ונגרמה בכל זאת פגיעה לנפגע? במקרה כזה, יש להפעיל

הכותב הוא יועץ לניהול בטיחות במוסד לבטיחות ולגיהות

כנצרך), ומאפשרים לו לתפקד באופן עצמאי (על-ידי תנאי נגישות, אבזרי עזר, אמצעים מקלים, וכדומה) יש בכך הפחתה משמעותית של חומרת הפגיעה. למרות שבארצות שונות קיימת דרישה חוקית מארגונים להפעלת תכניות לחזרה לעבודה של נפגעים, ואף תקנות מיוחדות בנושא; בישראל עוסק בכך המוסד לביטוח לאומי, אך במרבית המפעלים אין הפעלה של תכניות שיקום תעסוקתי והחזרה לעבודה.

תכניות השבה לעבודה

מומלץ כי בארגון יהיה נוהל המטפל בנושא של השבת נפגע לעבודה על-פי המדרג (המוצג בהמשך). הנוהל יקבע זכאות של עובדים שנפגעו לקבל, במידת האפשר, שיקום תעסוקתי במסגרת המפעל, כאשר ההחזרה לעבודה היא תהליך משותף של הנפגע והנהלת המפעל, הלוקח בחשבון הן את צורכי העבודה, והן את יכולותיו והעדפותיו של הנפגע. במסגרת ההשבה לעבודה ניתן לנקוט בשתי פעולות חשובות ומשלימות: התאמת עמדות העבודה לאדם המוגבל, וכן קורסים והכשרה שיקנו לנפגע מיומנויות תפקוד ועבודה בהתאם למגבלותיו. בישראל ניתן לקבל מימון לכך ממשרד התמ"ת.

בדומה למדרג אמצעי הבקרה למניעת תאונות, קיים גם מדרג להשבה לעבודה, כדלקמן:

- א. לאותו עיסוק, אצל אותו מעסיק/מחלקה;
- ב. שינוי והתאמה סבירים של העיסוק אצל אותו מעסיק/מחלקה;
- ג. עיסוק שונה אצל אותו מעסיק;
- ד. עיסוק זהה אצל מעסיק/מחלקה אחר/ת;
- ה. עיסוק שונה אצל מעסיק/מחלקה שונה.

השיקום התעסוקתי הוא מיטבי אם מצליחים להחזיר את הנפגע לעבודה בעיסוקו הקודם ואצל אותו מעסיק. ■

"נוהלי חירום למצבי סיכון מיוחדים ולמקרי תאונות עבודה" - כנדרש במסגרת חובת הכנת תכנית בטיחות בסעיף 1.8.2(ב) של חוק ארגון הפיקוח על העבודה, התשי"ד-1954. גם ת"י 18002, המנחה לת"י 18001, קובע שקיים צורך ב"תכניות חירום" למקרה של כשל באמצעי בקרת סיכונים, כאשר הכוונה היא, לנושאי חילוץ ופינוי, מתן עזרה ראשונה וטיפול רפואי לנפגע וכדומה.

תכניות שיקום וחזרה לעבודה (RTW: Return to Work)

מחקרים בתורת השיקום מראים כי עובד שנפגע ונפלט ממעגל העבודה, יסבול מהפגיעה (ומסימפטומים אחרים של בריאות לקויה) יותר מאשר עובד עם פגיעה זהה אשר חוזר לעבודתו או לעבודה אחרת. ולכן, ניתן לקבוע כי שיקום העובד והחזרתו לעבודה הוא בהחלט נדבך נוסף בצמצום הפגיעה בו - נדבך אחרון בהיררכיה אחרי שכל האחרים כשלו. למרות זאת, החקיקה בבטיחות ובבריאות בתעסוקה בישראל, ואף התקנים המוכרים לניהול בטיחות, אינם מתייחסים לשיקום הנפגע לאחר הפגיעה, והחזרתו לעבודה (במידת האפשר) כשלב אפשרי נוסף במדרג הבקורות - שלב המהווה המשך טבעי ליתר מרכיבי מדרג המניעה, שהרי שיקום מוצלח תורם אף הוא, כאמור, למיזעור תוצאות הפגיעה. ואמנם, הקווים המנחים של ארגון העבודה הבינלאומי קובעים (בסעיף 3.11.7 (ד)) כי ניטור תגובתי צריך לכלול זיהוי, דיווח וחקירה גם של "תכניות לשיקום (rehabilitation) והבראה (health restoration) של העובדים".

גישות מתקדמות של שיקום נפגעים, מניחות כיום כי המגבלות הפיזיות - או הפגיעה הפיזית - אינן המרכיב היחיד הקובע את רמת הנכות התפקודית, וכי לסביבה ולחברה יש כאן תפקיד חשוב. אם מאפשרים לנפגע לחזור לתעסוקה מפרנסת (ולא שיתקיים

המוסד לבטיחות ולגיהות מחוז באר-שבע והדרום מודיע על קורס ממונים על הבטיחות

■ הקורס יפתח ב-31.11.2011 בבית יציב בבאר שבע ■ משך הקורס 36 ימי לימוד במתכונת של יום בשבוע ■ לפורשי צה"ל: ניתן לשלם מ"סל פרישה" ■

לפרטים נוספים:
מחוז באר שבע והדרום

טל': 08-6276389
פקס: 08-6275129
דוא"ל: beersheva@osh.org.il